

**психолошко-педагошки
преглед**

*Драгица МАЦИЌ, Г. НЕДИВИЌ
С. НИКОЛИЌ, М. СТОШЉЕВИЌ*

**ПРЕДУЧИЛИШНОТО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ НА ТЕЛЕСНО
ИНВАЛИДНИТЕ ЛИЦА И НА ХРОНИЧНО ЗАБОЛЕНИ ДЕЦА**

***Целта на предучилишното воспитание и образование на
телесно инвалидните лица и на хронично заболените деца***

Целта на предучилишното воспитание и образование на телесно инвалидните и хронично заболените деца може да се формулира во неколку точки:

1. во сообразност со дефектолошките научни достигнуања **да се обезбеди корективен телесен, интелектуален, емоционален и социјален развој** неопходен за успешно вклучување на овие деца во основното воспитание и образование;
2. **да се овозможи со корекција развивање на сочуваните и оштетените способности во одделни подрачја на индивидуалниот развој** (сензомоторно, психомоторно, емоционално и социјално);
3. **да се поттикнува развојот на говорот и на другите ментални способности;**
4. **децата да се оспособуваат за извршување и задоволување на основните и едноставните животни потреби;**
5. **кај децата да се работи на формирање на основните елементи на моралниот лик на детето;**
6. **да се влијае врз формирањето на елементарна смисла за естетско доживување;**
7. **навреме да се откријат потребите за ортопедски помагала и технички решенија** кои кај овие деца ќе овозможат поголема самостојност и совладување на воспитно-образовните задачи;
8. **да се изврши дефектолошка опсервација и да се утврдат тешкотиите и потенцијалните способности и можности за да му се обезбеди на телесно инвалидното и хронично заболеното дете запишување во училиште** и што подобри осознавачки способности и со поголема сигурност однапред да се утврдат организациските форми, односно потребите на овие деца во понатамошното остварување на воспитанието и образованието.

За да може сето ова да се постигне, општеството треба да ѝ овозможи услови на младата генерација во границите на своите можности, во кои овие цели ќе се реализираат заради ублажување на дискриминацијата помеѓу телесно инвалидните и хронично заболените деца и децата без оштетувања.

Значењето на предучилишното воспитание и образование на телесно инвалидните лица и хронично заболените деца

Значењето на предучилишниот третман на телесно инвалидните и хронично заболените деца се согледува во тоа што во текот на воспитниот процес детето ги открива сопствените можности, ги менува и со самото тоа ја менува околината и ги зголемува можностите за понатамошен развој.

Човечкиот развој не се сведува само на созревање и едноставно собирање на животните искуства. Развојот сфатен како континуиран процес на воспоставување на функции и квалитативни промени во структурите на организацијата и функционирањето на телесно инвалидното и хронично заболеното дете е неразвоен од третманот. Предучилишниот третман на овие деца е систем на постапки и специјални методи со кои се влијае врз насочување и формирање на развојот. Како резултат на третманот се јавуваат некои развојни можности врз кои ефикасно дејствувал во поголема или помала мера.

Детето од предучилишна возраст е особено чувствително во зависност од интензитетот на растењето и развојот, како и на пластичноста на нервниот систем, што во овој период е најтраен и најефикасен. Одамна е утврдено дека предучилишниот период овозможува големи развојни можности за сестрано организирано соматопедско дејствување и насочување на развојот на детето, на кој начин се постигнува хуманизација и социјализација на детето, развој на моториката и говорот, совладување на основните хигиенски навики, работни навики и навики за социјално однесување, како и создавање на елементарни искуства и знаење од природната и општествената средина. Денес сè повеќе се верува дека е тоа период во кој започнува собирањето на когнитивните искуства кога се создаваат оптимални услови за развивање на вишите ментални процеси, тргнувајќи од неприфаќањето на Пијаже на дихотомијата на когнитивниот и социјално-емоционалниот развој. "Тој смета дека социјалниот развој содржи значајни когнитивни структурални компоненти, што придонесуваат за когнитивниот развој во иста мера како што тој придонесува за нивниот развој" (Л. Хорват, 1986). На тој начин основната функција на предучилишната установа-чување и грижење на детето, добива и воспитно-образовни елементи, што не е случај за телесно-инвалидните и хронично заболените деца што останале неопфатени. Во сите болници, заводите за рехабилитација и училиштата за церебрално парализирани и хронично заболени деца треба да постои организиран соматопедски третман. Во редовните услови на предучилишното воспитание е потребно да се организираат одделенија за соматопедски третман на телесно инавалидните и хронично заболените деца и на децата рековалесценти во посебни групи. Станичич (1985), зборува за значењето и можностите за дефинирање на интеграцијата на оваа популација.

Задачи на предучилишниот третман на телесно инвалидни лица и хронично заболените деца

Тргувајќи од спонтаниот израз на овие деца е неопходно да се развијат неразвиените и да се коригираат оштетените функции и способности на децата, сензорната чувствителност и диференцијација на чувството, да се развијат координацијата и контролата на движењата, рамнотежата и другите психофизички способности, како и задоволувањето на потребите на децата за игра и заеднички живот и влијание на создавање на позитивните емотивни и социјални реакции. Покрај овие основни задачи, во рамките на постапките на третманот постојат и посебни задачи за развивање на трајните особини на личноста што се создаваат во рамките на физичко-сензорниот развој, емоционално-социјалниот и сознајниот развој.

1. Задачите на физичко-сензорниот развој се:

Зајакнување на физичкото здравје, поттикнување на развојот на движењата, оспособување на моториката, поттикнување и коригирање на целокупниот сензорен и перцептивен развој и развивање на навики (лична хигиена, облекување и др.). За реализација на овие задачи го предлагаме Системот на модифицирана дијагностика и третман од Д. Мациќ (1985 и 1991).

2. Задачи на емоционално-социјалниот развој:

Давање на помош на телесно инвалидните и хронично заболените деца во создавањето на реалната слика за себе, за стекнување на самодовербата, и самостојноста во границите на сопствените можности, во негувањето и зачувувањето на способностите на овие деца за контакт со околината, во усвојувањето на основните норми за однесување, за поттикнувањето на заедничко извршување на активностите и развивањето на задоволно телесно инвалидното и хронично заболеното дете.

3. Задачи на сознајниот развој:

Поттикнување и стимулирање на природните способности на телесно инвалидното дете за доживување на предметите и појавите како и негување и продлабочување на чувствителноста за впечатоци, поттикнување и коригирање на говорот како средство за комуникација и стекнување на знаења, создавање на поволни услови за формирање на почетните поими низ соодветни практични активности, поттикнување на љубопитноста и односот на светот што го опкружува.

Задачите на сознајниот развој кај телесно инвалидните и хронично заболените деца постари од три години се диференцираат преку дозирани насочени активности за развој на јазичните поими, на математичките поими, на елементарните поими за природата и општеството, за развој на музичките и ликовните поими.

Заклучок

1. Дефектолошката теорија и практика во нашата земја е од понов датум.
2. Бројот на научните методи е мошне скромно, затоа секоја нова научно верифицирана метода од областа на процесот на воспитание на телесно инвалидните и хронично заболени деца, со радост се прифаќа.
3. Бројот на овие деца опфатени со рехабилитација и воспитно образовниот процес во Србија е мошне мал и несоодветен на реалните потреби.
4. За решавање на овие проблеми се одговорни Дефектолошкиот факултет на Универзитетот во Белград и ресорните министерства.

Епидемиолошки приказ на најчестите заболувања и состојби на растројства на предучилишна возраст

БОЛЕСТИ		86	87	88	89	90	91	92	93
Инфективни болести	N	26195	26733	30963	32726	18660	18496	17747	13630
	%	4.42	4.86	4.92	5.87	3.33	3.45	3.26	2.99
Неоплазми	N	20	15	14	25	19	13	9	16
	%	0.003	0.002	0.002	0.004	0.003	0.002	0.001	0.003
Ендокрини болести	N	872	1209	14.86	950	740	448	326	265
	%	0.14	0.21	0.23	0.17	0.13	0.08	0.05	0.05
Болести на крвта и на крв. Органи	N	5094	5910	6410	5305	4358	4069	4188	2962
	%	0.86	1.07	1.01	0.95	0.77	0.76	0.58	0.64
Душевни растројства	N	114	169	169	138	141	145	155	233
	%	0.01	0.03	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.05
Болести на Циркулаторниот систем	N	144	70	19	38	35	227	197	84
	%	0.02	0.012	0.003	0.006	0.006	0.04	0.03	0.01
Болести на респираторниот систем	N	471383	420053	49299	45665	45616	44155	450803	381723
	%	79.71	76.38	78.37	81.98	81.58	82.58	82.93	83.75
Болести на дигестивниот тракт	N	31368	30571	33686	30563	27333	22851	23450	16772
	%	5.30	5.55	5.35	5.48	4.88	4.27	4.31	3.68
Болести на кожата и на поткожното ткиво	N	24250	3549	3956	4156	3791	3306	3100	2995
	%	4.1	0.64	0.62	0.74	0.67	0.61	0.57	0.65
Болести на уrogenитал. Тракт	N	3343	27103	27339	29789	22766	22013	20749	17911
	%	0.56	4.92	4.34	5.34	4.07	4.11	3.81	3.92
Болести на окото и увото	N	28578	34503	32011	28371	25116	21577	23831	19144
	%	4.83	6.27	5.08	5.27	4.49	4.03	4.38	4.20
ВКУПНО	N	591361	549885	629047	556986	559121	534702	543555	455735
	%	100	100	100	100	100	100	100	100

Според податоците на Градскиот завод за заштита на здравјето, Белград

Структура на деца од предучилшна возраст попречени во психофизичкиот развој, опфатени со рехабилитационен процес за период од 1986 до 1989 година

ПСИХОФИЗИЧКИ ПРЕЧКИ	год.	86		87		88		89	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Пречки во видот	0-3	61	13.4	83	18.9	54	12.1	43	5.79
	3-6	195	16.6	147	18.3	136	15.6	127	13
Пречки во слухот	0-3	18	3.95	23	5.23	22	4.95	18	2.42
	3-6	45	3.84	42	5.23	27	3.09	29	2.98
Псих. заостанат.	0-3	113	24.8	112	13.9	129	29	113	15.2
	3-6	281	24	185	23	200	29.9	236	24.2
Тел. инвалидно.	0-3	58	12.7	42	9.56	41	9.23	47	6.33
	3-6	120	10.2	38	4.73	50	5.74	64	6.58
Преч.во говор	0-3	78	6.66	55	12.5	63	14.1	430	57.9
	3-6	199	17	145	18	121	25.3	322	33.1
Церебр. парализ.	0-3	42	9.23	32	7.28	34	7.65	18	2.42
	3-6	150	12.8	102	12.7	78	8.95	66	6.79
Мускул. дистро.	0-3	8	1.75	9	2.05	13	2.92	11	1.48
	3-6	19	1.62	8	0.99	10	1.14	9	0.92
Комбини. пречки	0-3	81	17.8	83	18.9	88	19.8	62	8.35
	3-6	161	13.7	135	16.8	149	17.1	119	12.2
Вкупно	0-3	455	100	439	100	444	100	742	100
	3-6	1170	100	802	100	871	100	972	100

Според податоците на Градскиот завод за заштита на здравјето, Белград

Структура на децата од предучилшна возраст попречени во психофизичкиот развој, опфатени со рехабилитационен процес за период од 1990 до 1993 година

Психофизички пречки	год.	90		91		92		93	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Пречки во видот	0-3	40	9.50	47	15	55	12.8	23	9.74
	3-6	91	11.7	77	10.7	66	9.59	63	11.7
Пречки во слухот	0-3	25	5.93	19	6.07	25	5.82	12	5.08
	3-6	23	2.96	29	4.06	39	5.66	35	6.50
Псих. заостанат.	0-3	99	23.5	99	31.6	90	20.9	65	27.5
	3-6	191	24.6	170	23.8	166	24.1	119	22.1
Тел. инвалиднос.	0-3	21	4.98	29	9.26	33	7.69	16	6.77
	3-6	31	3.99	41	5.74	35	5.08	12	2.23
Пречки во говор.	0-3	139	33.0	43	13.7	124	29.9	49	20.7
	3-6	337	32.4	296	41.4	291	42.2	198	35.1
Церебр. парализ	0-3	15	3.56	17	5.43	15	3.49	11	4.66
	3-6	38	4.89	34	4.76	26	3.77	28	5.20
Мускул. дистро.	0-3	11	2.1	/	/	2	0.46	5	2.11
	3-6	3	0.38	3	0.42	5	0.72	2	0.37
Комбини. пречки	0-3	71	16.8	59	18.8	85	19.8	55	23.3
	3-6	62	7.98	64	8.96	60	8.72	90	16.7
Вкупно	0-3	421	100	313	100	429	100	236	100
	3-6	776	100	714	100	688	100	538	100

Според податоците на Градскиот завод за заштита на здравјето, Белград

Установа _____

МОДИФИЦИРАН ТЕСТ**Д. Маџиќ**

Вежба број	СИСТЕМ I						СИСТЕМ II						ЗАБЕЛЕШКИ						
	Десно			Лево			Десно			Лево									
	A	B	B	A	B	B	A	B	B	A	B	B							
1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
7																			
8																			
9																			
10																			
11																			
12																			
13																			
14																			
15																			
16																			
17	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ: ДАТУМ НА РАЃАЊЕТО: Број на досието: ДАТУМ НА ТЕСТИРАЊЕТО: ДИЈАГНОЗА:																		
18																			
19																			
20																			
21																			
22																			
23																			
24																			
25																			
26																			
27																			
28																			
29																			
30																			

Легенда: A = + B = ± B = -

ЛИТЕРАТУРА

1. Маџић Д., *Како помоћи ЦПД*, Научна књига, Београд, 1991.
2. Маџић Д., Николић С., *Методика ВОР са ТИЛ предшколског узраста*, Научна књига, Београд, 1991.
3. Маџић Д., *Модификована дефектолошка дијагностика као детерминанта посебног поступка у циљу прецизног одређивања третмана пацијента са церебралном парализом*, Докторска дисертација, Дефектолошки факултет, Београд, 1985.
4. Хорват Л., *Предшколско васпитање и интелектуални развој*, Београд, 1986.
5. Градски завод за заштиту здравља, Београд, 1986-1993.
6. Станичић В., *Дјеца с тешкоћама у развоју у редовној школи*, Загреб, 1985.

*Dragica MACIC, G. NEDIVIC
S. NIKOLIC, M. STOSLJEVIC*

**PRE-SCHOOL UPBRINGING AND EDUCATION OF PHYSICALLY
HANDICAPPED AND CHRONICALLY DISEASED CHILDREN**

Our report takes into consideration the following subjects:

1. The goals of upbringing and education of physically handicapped and chronically diseased children;
2. The importance of upbringing of this population;
3. Review of the number of children at pre-school age with psychophysical difficulties (1986-1993) ranged in the rehabilitation;
4. Secondary handicaps of the motor functions, caused by chronic diseases;
5. Primary handicaps of the motor functions, congenital and achieved;
6. Early defectological diagnostics;
7. Early treatment of motor functions, by Dragica Macic;
8. Application of the upbringing and educational context with special defectological method by Dragica Macic;
9. Case presentation;
10. Conclusion.